

film

Yani hayat
Kendini yeniden yaratacaktır
Ona sahip çıkan ellerde
Ve bu yüzden öfke
Sevda gibidir kimilerinde
Sevdalar duman olmayacak o zaman
Hüznün isyan olmu tur çünkü
Hüznün isyan olmalıdır
Ahmet Telli

Umut DİREN
Jeoloji Mühendisliği Öğrencisi

sonbahar

Diskordans dergisinden arayan arkadaş "sonbahar" filmi üzerine bir yazı istediğinde şair, yazar Sezai Sarioğlu'nun bu filmle ilgili enfes yazısını hatırladım. O yazıdan sonra film üzerine söz söyleyebilmenin haddimi aşacağını düşündüm. İçimden "Sarioğlu'nun yazısını olduğu gibi yayınlarsanız daha anlamlı olur" demek geçti. Yine de belki farklı bir katkımız olur düşüncesiyle filme dair düşüncelerimi paylaşmak istedim.

Hemen belirtmek gerekiyor, iyi bir sinema izleyicisi değilim. Sinema sanatından, teorisinden, tekniğinden anladığım da söylenemez. Ancak son zamanlarda bu alanda büyük reklamlarla "piyasaya" sürülen, her birinin milyonlarca kişi tarafından izlendiği söylenen "film"lerle karşılaştırma yapabilecek asgari mantığım, bu filmlerin neye hizmet ettiğini algılayacak asgari bilincim ve bir de sınıfsız, sömürsüz savaşsız bir dünyaya ilişkin azami bir inancım olduğunu söyleyebilirim. Bu noktadan hareketle öncelikle bu filmin kapitalist piyasada boğulup gitmesine karşı önlemler geliştirmemiz gerektiği ortaya çıkıyor. Dev şirketlerin denetimindeki sektörde az sayıda sinemada, sınırlı sayıda kopyayla ve sınırlı bir zaman diliminde gösterime girebilen bu olağan üstü eserin sahiplenilmesi, daha çok sayıda izleyiciye ulaşması etik bir sorumluluk oluyor. Dahası, üzerinde düşünülmesi ve tartışılması için uygun ortamlar ve etkinlikler yaratılması gerekiyor. Bu anlamda toplumcu bir dünya düşünüşü savunan tüm demokratik kitle örgütlerine, sendikalara, derneklere, odalara vd. görev düşüyor.

Her şeyden önce bu filmin tüm benlikte ve "bizlikte" duyumsanarak izlenilmek durumunda olduğunu belirtelim. Bu düşüncemi yine bahsettiğim yazıdan bir alıntıyla açıklamak isterim;

"Bir anekdot ile bitirelim: Bir vakitler Üsküdar iskelesinde incik-boncuk, iplik-iğne satarak geçimini sağlayan kör bir adam varmış. Her akşam tezgahını toplar doğru Lale Sineması'na film izlemeye gidermiş. Sadece onun oturduğu bir koltuk bile varmış sinemada. Mahalleliler onun film tiryakisi olduğunu bildiklerinden koltuğuna oturmazlarmış. O gelme bile koltuk boş kalırmış. Ne var ki, gel zaman git zaman, kör birinin dikkatle film izlemesi, çıkışta film üzerine derin yorumlar yapması izleyiciler arasında soru(n) olmuş. Bir gün bir film çıkışında kör adama, "Kör haline bakmadan her gün film seyrediyorsun. Seyretmekle kalmıyor anlatıyorsun. Sen filmlerde ne görüyorsun, filmlerden ne anlıyorsun" türünde bir soru sormuşlar. Kör adam, "Sizin anlamadığınız da bu ya... Ben sizden, görenlerden farklı olarak, sizin gibi filmleri dışımdan izlemiyorum. Ben filmleri içimden izliyorum..." Kör adamın verdiği yirmi dört ayar kıssadan hisseli dersten sonra onu rahat bırakmışlar...

Sonbahar, içimizden seyredilmesi gereken bir film..."

"İçimizden seyrettiğimizde" daha ilk sahnede, belli ki işkencelerde, hücrelerde sağlığı yitirilmiş bir devrimcinin kendisini revire götüren gardiyanların ona dokunmasına karşı gösterdiği tepki, ölüme yürüdüğü anlaşılan bedenin siyasal başkaldırısının devam

ettiğini müjdelere bize. Ölümcül hastalığı nedeniyle serbest bırakılan Yusuf'un doğaya, köyüne, evine, annesine dönmesinin öyküsü böyle başlar.

Baskılarla, işkencelerle, kan uykuları kabaşa çeviren "hayata dönüş!" operasyonlarıyla dolu bir on yıldan sonra, eşsiz güzellikteki bir doğanın sessizliğinde, evine girişini görürüz Yusuf'un. Doğanın hiç yadırgamadığının hissedildiği bir ahşap ev. Kapının önünde yaşlıca bir köpek uzanmış, uyukluyor. Yusuf eve ulaşan patikayı zorlanarak çıkana kadar köpekte hiçbir hareket yoktur. Eve yaklaştığında da bir tepki izlenmez. Ve nihayet Yusuf eve girmek için üzerinden atlayarak geçtiğinde köpekte bir uyanma belirtisi dahi görülmez. Bu unutkanlığı, unutturulmayı, veya duyarsızlığı insanlarda da görebiliriz. Yıllar sonra Yusuf'u gören köylülerin onu hatırlamamaları, babası dolayısıyla hatırladıklarında da "anarşik"likle ilişkilendirmeleri aslında siyasal bir sessizleştirmenin, hafızasızlaştırmanın ifadesidir. Aynı zamanda yeni bir dünya düşleyenlerin cılızlığının, yalnızlığının, kendini yeniden ve yeniden üretememesinin bir anlatımı olsa gerek.

Evet, filmde sessizlik ve konuşmaların azlığı dikkat çekicidir. Ancak bu sessizliğin tam da kendisi filmin etkileyici dilidir. Her karede kendimizle baş başa kalmamızı, vicdanımızla hesaplaşmamızı zorlar. Bu arada doğanın ne kadar güzel ve cömert olduğunu hatırlarız. Yusuf'un saatlerce aşkla seyrettiği derelerde şimdilerde barajlar kurularak, azami kar için doğanın katlediliyor olduğunu anımsarsınız. Oysa doğayla uyumlu, nimet ve külfetlerinin hakça paylaşıldığı, eşitlikçi bir dünyanın mümkün olduğunu yeniden bilince taşıyoruz. Bunun siyaset bilimindeki adının sosyalizm olduğunu düşünürsünüz. O zaman Yusuf'un tutulduğu gürcü kızının söyledikleri takılır aklımıza: "Çılgın mısın, en güzel yıllarını sosyalizm için mi verdin?" Gerçi onlara dair;

"onlar ki dünyanın son umudu
soyları tükenen birer çılgındırlar
ne bir adresleri vardı onların yeryüzünde
ne de aşktan başka bir sığınakları"

denmiştir şiirlerde. Yine de memleketinden, sevdiklerinden, hele biricik çocuğundan uzakta, dili, dini, kültürü farklı bir ülkede, üstelik bedenini satarak yaşamak zorundaki genç bir kadının içinde bulunduğu paradoks bir bıçak gibi kanatır eski yaralarımızı. Nasıl olur da "reel sosyalizm" deneyimi yaşamış bir ülkenin çocukları onları da insanlıktan çıkararak bu durumun sorumlusunun o özendikleri kapitalizm olduğunu göremezler sorusu asılı kalır zihinlerde. Buradan gerçekliğin hayatın tüm alanlarında, her sabah yeniden başlayan bir mücadele olduğu sonucunu bir kez daha çıkarırız.

Yusuf, Eka'yla meta ilişkisini reddeder. Tüm yaşamı pazar ilişkileriyle kirletilmiş kadın önce pek şaşırır bu barbarlık çağında hala insan kalınabildiğine, çocuksu bir tutkuyla kapılır Yusuf'a. Aşkla bağlanır Yusuf, Eka'ya. Tıpkı doğaya, dünyaya ve devrime bağlandığı gibi...

Nedendir bilmem filmi izlerken birden zihnime iki fotoğraf karesi belirir. Birisi Mikelanji'nin "yaratılış" tablosundaki saf dokunuş, diğeri ise Mahir Çayan ve Ulaş Bardakçı'nın bir duruşma öncesi birbirlerine gözleriyle sarıldıkları an. Belki filmin son karesinden çıkar gelir bu resimler. İnsanlığın, dostluğun, yoldaşlığın resimleri...Hiç bilmediğimiz ama çok iyi anladığımız bir dilde, Hemşince, bir ağıt yükselirken uzak planda bir cenaze belirir. Birkaç kişilik cemaat cenazeyi taşımaktadır. Yaşam soğuk ve rüzgarla donmuş, doğanın renkleri nerdeyse siyah beyaza dönmüştür. Sadece minik ve solgun bir kızılık fark edilir, tabutla yürüyen... Doğayı, yüreğimizi ve öfkemizi ısıtan, geleceğimizi ısıtan...

Filmin sonunda, ağıt henüz kulaklarımızdan silinmeden, Oğuz Atay'ın bir romanındaki sözünü şöyle değiştiririz; "Dikkat, dikkat: Seyrettiğimiz en son filme göre insanlıktan henüz umut kesilmemiştir."

